

There is no favour or dislike in God, because he is above desire and intention. A desire indicates a want in the person who feels it, and not till it is satisfied does he become complete. If it remains unfulfilled, he lacks completion. In a similar way he is, in the opinion of philosophers, above the knowledge of individuals, because the latter change with the times, whilst there is no change in God's knowledge. He, therefore, does not know you, much less your thoughts and actions, nor does he listen to your prayers, or see your movements. If philosophers say that he created you, they only use a metaphor, because he is the cause of causes in the creation of all creatures, but not because this was his intention from the beginning. He never created man. For the world is without beginning, and there never arose a man otherwise than through one who came into existence before him, in whom were united forms, gifts, and characteristics inherited from father, mother, and other relatives, besides the influences of climate, countries, foods and water, spheres, stars and constellations. Everything is reduced to a prime cause; not to a will proceeding from this, but an emanation from which emanated a second, a third, and fourth cause. The cause and the caused are, as you see, intimately connected with one another, their coherence being as eternal as the prime cause and having no beginning. Every individual on earth has his completing causes; consequently an individual with perfect causes becomes perfect, and another with imperfect causes remains imperfect.

Bei Gott gibt es weder Wohlgefallen, noch Missfallen; denn er ist erhaben über alles Wollen und über alle Absicht. Eine Absicht nämlich zeugt von einem Mangel in dem Beabsichtigenden, den die Erreichung der Absicht zur Vollkommenheit führt, während er, so lange jene unerreicht ist, bei dem Mangel verbleibt. Ferner ist er nach der Ansicht der Philosophen erhaben über das Wissen von den Einzelwesen, weil diese der Veränderung unterliegen, in dem Wissen des Schöpfers aber keine Veränderung ist; also er weiß nichts von dir, geschweige denn, dass er deine Gesinnung und deine Handlungsweise kennt, aber gar, dass er dein Gebet hören und deine Bewegungen sehen wollte. Wenn die Philosophen sagen, dass er dich geschaffen hat, so meinen sie dies nur im figurlichen Sinne, weil er die höchste Ursache in der Erschaffung alles Geschaffenen ist, nicht aber, als ob es die Folge einer bestimmten Absicht von seiner Seite wäre. Er hat nie einen Menschen geschaffen, denn die Welt ist von jeher, und nie ist ein Mensch anders entstanden, als durch einen Menschen, der vor ihm da war, als eine Zusammensetzung aus Formen, Temperamenten und Charaktereigenschaften von den Eltern und übrigen Verwandten, aus Einflüssen der Luft, der Länder, der Speisen, der Gewässer, verbunden mit den Einwirkungen der Sphären, Sternbilder und Zeichen in ihren verschiedenen Konstellationen. So ist alles auf die erste Ursache zurückzuführen, aber nicht als von einer bestimmten Absicht ausgehend, sondern als ein Ausfluss, der von ihr als zweite Ursache, von da als dritte, vierte usw. ausgeht. Ursachen und Wirkungen bilden eine zusammenhängende Kette, wie sie in die Erscheinung treten; und dieser Zusammenhang ist von jeher, wie die erste Ursache von jeher ohne Anfang ist. Bei jedem Einzelwesen der Welt machen sich Ursachen geltend, Zusammensetzungen und Einflüsse, in Folge deren es sich als solches gestaltet. Bei dem Einem sind diese Ursachen in vollkommenerem Masse vorhanden, und das Wesen wird ein vollkommeneres; bei einem Andern sind sie von mangelhafter Beschaffenheit und es selbst wird unvollkommen.

Dieu ne ressent ni satisfaction ni haine, car il est trop élevé pour éprouver désirs et inclinations. Tout désir, en effet, dénote un manque chez celui qui désire et la satisfaction du désir constitue pour lui une perfection qu'il ne possède pas aussi longtemps que son désir n'est pas comblé. Pour les philosophes, Dieu est également trop élevé pour connaître les particuliers : ceux-ci changent avec le temps, or la science divine est immuable. Dieu ne te connaît pas, à plus forte raison ne connaît-il pas ton intention et tes œuvres, à plus forte raison encore n'entend-il pas ta prière et ne perçoit-il pas tes mouvements. Certes, les philosophes disent bien, usant d'une métaphore, que Dieu t'a créé, mais c'est uniquement parce qu'il est la cause première de toute création de créature, laquelle n'est cependant pas expressément voulue par lui. En vérité, il n'a jamais créé d'hommes, car le monde est éternel et les hommes n'ont jamais cessé d'être engendrés par des hommes qui les ont précédés. Chaque être humain présente une combinaison de formes, de traits physiques, de dispositions morales, qu'il tient de son père, de sa mère et de ses proches, et de qualités qui lui viennent de l'air, des pays, des aliments, des eaux, soumis à l'influence des sphères célestes, des planètes et des signes zodiacaux, selon les rapports qui s'établissent entre eux. Tout remonte à la cause première, sans qu'elle soit pour autant animée d'un dessein. D'elle procède une émanation qui produit une seconde cause, puis une troisième, puis une quatrième. Causes et effets se suivent et s'enchaînent, comme tu peux le constater. Cette consécution est éternelle, de même qu'est éternelle et sans commencement la cause première. Tous les individus du monde sont produits par des causes : celui dont les causes sont parfaites naît parfait, mais celui dont les causes sont imparfaites naît imparfait.

Zásadní zkušenost, která vedla k převrácení poměru mezi teorií a praxí, v každém případě měla čistě teoretickou povahu. Tato zkušenost spočívala ve zjištění, že lidská žízeň po vědění může být utištěna pouze tehdy, když se člověk místo toho, aby jen přihlížel, ujme iniciativy a zkusí to s pomocí věcí, jež jsou dílem jeho rukou. Nelze říci, že by zmizel zájem o pravdu a vědění, ale rozmohlo se přesvědčení, že pravda se odhaluje pouze iniciativním jednáním, a nikoli přihlížením. Nakonec to byl přístroj, člověkem zhotovený dalekohled, který přírodu, resp. universum donutil, aby vyradilo svá tajemství. A když se pak dostavily první výsledky tohoto nového iniciativního bádání, vyvstaly ještě pádnější důvody, proč dát přednost konání před pozorováním. Když se totiž oddělilo bytí a jev v tom smyslu, že už od pravdy takřka vůbec nebylo možné očekávat, že se vyjeví, resp. že se ukáže a vyvstane před vnitřním zrakem pozorovatele, ocitla se lidská poznávací schopnost přímo v tíšňové situaci, v níž byla nucena strojit úklady pravdě a pronásledovat ji za hranicemi klamných jevů. Za těchto okolností jsou pasivní pozorování a čiré nazírání jakožto prostředky poznání předem vyloučeny. Jestliže chtěl člověk nabýt jistoty, musel hledat prostředky a cesty, jak si ji zjednat, a jestliže chtěl poznávat, musel něco konat. Jistota zase mohla existovat jen tehdy, když byly splněny dva předpoklady: za prvé, že šlo o poznání věcí, jež učinil člověk sám – což mělo automaticky za následek, že pro veškeré poznání se stalo směrodatným matematické poznání, které přece pracuje pouze s veličinami, jež rozum nachází v sobě samém; a za druhé, že získané poznatky bylo opět možné verifikovat iniciativním konáním.

Touto aktivizací exaktních věd vznikl pojem pravdy, který již se starým filosofickým pojmem pravdy neměl nic společného. Vědecká pravda již nepotřebuje být věčná, dokonce již ani nemusí být srozumitelná, resp. přístupná lidskému rozumu jako takovému. Trvalo ovšem celá staletí, než byly tyto implikace novověké axiomatiky plně pochopeny a zpracovány ve všech jejich důsledcích. Je-li člověku uzavřeno poznání toho, co sám neučinil, pak nemůže

očekávat, že mu věda o přírodě a universu, které zjevně nestvořil, sdělí něco, čemu by skutečně mohl rozumět. Díky tomu, že se neohroženě ujímá iniciativy a zasahuje do přírody, se mu může podařit vyzkoumat, jak probíhají přirozené procesy, a to ho opět může učinit způsobilým k tomu, aby takové procesy jejich napodobením opakoval. To však ještě neznamená, že tyto procesy může nebo třeba jen chce chápat jako smysluplné. Žádné údajně božské zjevení přesahující rozum a žádná filosofická pravda, byť by se zdála sebevíc nesrozumitelná, nepředstavovaly tak ostentativně hozenou rukavici schopnosti chápání lidského rozumu jako výsledky moderní vědy. V této souvislosti lze vskutku pouze říci: „Jen Bůh ví, jaký zdánlivý nesmysl se nám zítra prokáže jako pravdivý.“

Pronikavá změna způsobu lidského myšlení, která se odehrála v sedmnáctém století, je ve skutečnosti ještě podstatně radikálnější, než by člověk očekával od jednoduchého převrácení tradičního řádu mezi teorií a praxí, pozorováním a konáním. Toto převrácení samo se totiž týkalo pouze vztahu myšlení a jednání, zatímco teorie v původním smyslu kontemplanace nazřené pravdy byla zcela eliminována. A myšlení a kontemplanace samozřejmě zdaleka nejsou totéž. Pro tradici bylo myšlení vnitřním pohybem, jenž se odvíjí v myšlenkových postupech a jako takový je nejpřímější a nejjistější cestou, která na svém konci vede ke kontemplanaci, nazírání pravdy. Obrat novověku tedy vlastně nespočíval v tom, že by bylo konání postaveno na místo kontemplanace jakožto nejvyšší lidské schopnosti, jako kdyby aktivní činnost byla od nynějška tím, kvůli čemu se přistupuje k nazírání a nahlížení, stejně jako dříve byly všechny činnosti *vita activa* (*aktivní život*) posuzovány podle toho a ospravedlňovány tím, že umožňovaly *vita contemplativa* (*kontemplanativní život*). Převrácení se týkalo pouze myšlení, které nyní vstoupilo do stejného služebného poměru ke konání, v němž ve středověku, jakožto *ancilla theologie* (*služka theologie*), sloužilo nahlížení božsky zjevené pravdy a ve starověku nazírání pravdy bytí. To, co zcela zmizelo z obzoru novověkého způsobu myšlení, byla kontemplanace, nazírání či nahlížení pravdy.